

УДК 373.018.43

Воробйова Оксана Петрівна

кандидат наук з державного управління,

провідний науковий співробітник відділу політики і врядування у вищій освіті

Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

ORCID ID 0000000270644341

oksana.vorobyova@gmail.com

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У межах даної статті розглянуто і проаналізовано міжнародний досвід забезпечення якості вищої освіти у форматі електронного навчання й надано пропозиції щодо вдосконалення освітньої діяльності у цій сфері в Україні. Ідентифіковано підходи до забезпечення якості електронного навчання в Європейському просторі вищої освіти. Визначено необхідність розробити нормативно-правові акти, що регулюють порядок і процедури проведення акредитації освітніх програм з урахуванням міжнародного досвіду, а також передбачити відповідні положення щодо можливостей входження національних акредитаційних агентств у міжнародні асоціації агентств із забезпечення якості електронного навчання, заохочення вищих навчальних закладів до міжнародної акредитації а до модернізації освітніх програм відповідно до міжнародних стандартів електронного навчання.

Ключові слова: електронне навчання; якість вищої освіти; забезпечення якості; забезпечення якості електронного навчання; вища освіта.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. З розвитком інформаційного суспільства і поширенням навчання з використанням інформаційно-комунікативних технологій, – електронного навчання (e-learning), виникає потреба щодо забезпечення якості вищої освіти у форматі e-learning. В Україні на сьогодні розбудовується система забезпечення якості вищої освіти, що потребує вивчення та осмисленого використання відповідного міжнародного досвіду. У світовій практиці є ґрунтовні напрацювання щодо критеріїв і функціонування електронного навчання, вироблені підходи до забезпечення якості такого навчання, механізми й індикатори для визначення його результативності. Адже забезпечення якості вищої освіти є необхідною умовою освітньої діяльності вищих навчальних закладів, зокрема у форматі електронного навчання в межах освітніх програм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає можливість стверджувати, що вагомий внесок у процес дослідження теоретичних і практичних проблем функціонування системи вищої освіти, що стосуються проблем забезпечення якості освіти присвячені роботи В. Бикова, Ю. Зінковського, В. Лугового, Ю. Рашкевича, Ж. Таланової.

Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на процес навчання висвітлено у наукових доробках зарубіжних учених Р. Карпентера, Р. Мейера, Д. Морісона, П. Гісланді. Практичне використання систем електронного навчання досліджували Д. Джонсон, Л. Крамер, Д. Морісон, П. Пальмер, Дж. Томаса, С. Чанг та інші. Серед українських науковців, які здійснюють наукові розвідки у сфері електронного навчання у галузі вищої освіти, слід відзначити праці В. Бикова, В. Кухаренка, С. Семерікова, М. Миговича, О. Адаменка.

З активним розвитком електронного навчання у світі актуальною постає проблема забезпечення якості такої форми навчання у вищій освіті. За законодавством України у сфері вищої освіти національна система забезпечення якості заснована на Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, ESG), проте e-learning є специфічною формою навчання, тож потребує вироблення відповідних підходів до забезпечення якості на засадах узагальнення міжнародного досвіду.

Метою статті є визначення підходів до забезпечення якості електронного навчання в Європейському просторі вищої освіти.

2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі використано такі методи дослідження, як логічний, описовий (досліджено досвід міжнародних агенцій щодо забезпечення якості освіти у сфері електронного навчання), аналізу (визначено основні засади щодо діяльності міжнародних агенцій), синтез (визначено практико-прикладні аспекти процесу проведення акредитації і процедури отримання знака якості, досліджено особливості діяльності міжнародних агенцій щодо забезпечення якості освіти у сфері електронного навчання).

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Європейська асоціація університетів дистанційного навчання (European Association of Distance Teaching Universities, EADTU) була заснована у 1987 році, і представляє європейські університети з відкритим і дистанційним навчанням [1]. І вже у 2003 році EADTU запроваджують проект eBologna, основною метою якої є створення європейської електронної мережі задля реалізації Болонського процесу. Ключовими елементами є неперервність освіти, запровадження електронного і змішаного навчання у форматі міжнародної співпраці; використання електронного навчання для поширення і доступності європейської освіти; розвиток віртуальної мобільності. У рамках Болонського процесу визначено загальний підхід до забезпечення якості освіти та розроблено Європейською асоціацією забезпечення якості вищої освіти (ENQA) нормативний документ «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)», де зазначено основні вимоги до системи якості освітніх установ.

Європейська організація, що забезпечує якість e-learning Європейський фонд забезпечення якості електронного навчання (European Foundation for Quality in eLearning, EFQUEL), була створена за підтримки Європейського центру розвитку професійного навчання (Centre Européen pour le Développement de la Formation Professionnelle, CEDEFOP) (2005–2014 pp.). До складу організації входило понад 120 інституційних членів, включаючи університети, корпорації і національні агенції. Мета фонду – створення європейської спільноти користувачів і експертів для обміну досвідом щодо електронного навчання. Основними ініціативами фонду є акредитація за проектом Європейський університет забезпечення якості електронного навчання (European University for Quality in eLearning, UNIQUE) та щорічний форум EFQUEL. Основна діяльність – просвітницька: проведення семінарів, короткострокових курсів, літніх шкіл за програмою «Глобального співробітництва» [2]. У межах діяльності EFQUEL реалізовано міжнародний проект щодо акредитації –UNIQUE. Метою є

сприяння реформам вищої освіти у європейському просторі за допомогою створення системи забезпечення якості у сфері електронного навчання. Основним завданням визначено створення загальноєвропейської системи акредитації вищих навчальних закладів, діяльність яких пов'язана з електронним навчанням. Результатом діяльності є Модель інституційної акредитації (The UNIQUe Institutional Accreditation Model), що дала змогу оцінювати навчальні заклади щодо якості освіти електронного навчання. У 2012 році методика була доповнена, що надало змогу проводити оцінювання не лише навчального закладу в цілому, а й окремого факультету [2].

Європейська мережа забезпечення якості освіти у сфері інформаційної освіти (The European Quality Assurance Network for Informatics Education, EQANIE) була заснована у 2009 році в Дюссельдорфі, є некомерційною організацією, основним завданням якої є забезпечення якості навчальних програм у галузі інформатики й освіти в Європі.

Основними завданнями EQANIE в галузі акредитації і забезпечення якості освіти є:

- підвищення якості освітніх програм з інформатики;
- запровадження європейського знаку якості – Euro-Inf для акредитованих освітніх програм у галузі інформатики;
- сприяння взаємному визнанню транснаціональних програм з валідизації і сертифікації;
- підвищення мобільності випускників відповідно до рекомендацій Лісабонської стратегії.

Діяльність EQANIE включає в себе розробку критеріїв і процедур щодо оцінювання і забезпечення якості в навчальних програмах з інформатики; розробку і підтримку системи для присудження європейського знаку якості Euro-Inf для програм з інформатики; проведення навчальних тренінгів, а також підготовку й опублікування результатів досліджень з питань забезпечення якості освіти з інформатики.

Серед завдань є формування списків навчальних програм, які мають відзнаку Euro-Inf, сприяння розвитку національних і регіональних організацій з акредитації й організація навчальних семінарів, майстер-класів і конференцій. Проте основна діяльність – це акредитація освітніх програм. Програму акредитації може проводити безпосередньо EQANIE або уповноважені ним організації. На даний час, це Національна агенція забезпечення якості та акредитації (National Agency for Quality Assessment and Accreditation of Spain, ANECA) в Іспанії, Акредитаційне агентство, що спеціалізується на акредитації програм у галузі інженерії, інформатики, природничих наук і математики (Accreditation Agency Specialized in Accrediting Degree Programs in Engineering, Informatics, the Natural Sciences and Mathematics, ASIIN) у Німеччині і Британська комп'ютерна спільнота (British Computer Society, BCS) у Великобританії. Процедура акредитації ініціюється, коли заклад вищої освіти подає запит, що містить попередню інформацію про програму, первинна оцінка проводиться безпосередньо секретаріатом EQANIE і членами комітету з акредитації. Якщо оцінка позитивна, аудиторська група, яка включає в себе представників EQANIE і запрошених експертів розглядає звіт самооцінювання закладу. Кожна програма оцінюється відповідно до того, наскільки очікувані результати навчання відповідають вимогам кінцевих результатів програми Euro-Inf, оцінюються наявні ресурси для реалізації проекту, рівень кваліфікації студентів, які будуть навчатися за програмою, методи оцінювання і процедури контролю якості. Після цього аудиторська група звітує акредитаційному комітету і надає свої рекомендації. Рішення комітету з акредитації може бути таким:

- програма акредитована на 5 років / з рекомендаціями;
- програма повинна бути акредитована за певних умов (зазначаються умови та терміни виконання);

- процедура акредитування призупинена поки основні вимоги не будуть виконані;
- програма не акредитована [3].

Акредитованій програмі надається знак Euro-Inf, і вона додається до переліку акредитованих програм, що представлені на сайті EQANIE. Проект Euro-Inf спрямований на створення базової основи європейської системи акредитації програм з інформатики. Також було розроблено Рамкові стандарти і критерії акредитації (Framework Standards) (Рамкові стандарти і критерії акредитації), які були протестовані й отримали подальший розвиток після пробних акредитацій у європейських вищих навчальних закладах. Слід також зазначити, що EQANIE йде в ногу з часом, так у 2015 році комітетом з акредитації були внесені зміни, а у 2016 році загальна частина документа «Рамкові стандарти» (Framework Standards) також була оновлена відповідно до Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG 2015 Брюссель, Бельгія) [4].

На сьогодні, отримали акредитацію EQANIE і мають знак Euro-Inf вищі навчальні заклади з Австралії, Великобританії, Вірменії, Ісландії, Іспанії, Італії, Казахстану, Кіпру, Німеччини, Перу, Росії, Словенії, Фінляндії, Хорватії [4].

Перевагами набуття членства EQANIE є:

- вплив на подальший розвиток стандартів і основних принципів щодо підвищення якості програми інформатики у вищій освіті у Європі;
- можливості професійного обміну із зацікавленими сторонами в галузі ІТ-освіти;
- доступ до інформації про події і зміни в галузі ІТ-освіти;
- участь у міжнародних проектах, що стосуються забезпечення якості освіти.

Головною метою програми ECB Check є підвищення якості програм для електронного навчання. Це базується на проведенні незалежного оцінювання програм і навчальних закладів, що провадять електронне навчання.

Основна діяльність ECB Check базується на принципах:

- підтримка постійних процесів взаємного самооцінювання;
- співпраця з іншими установами під час реалізації системи ECB Check Framework;
- створення і підтримка співпраці у відкритій мережі для обміну досвідом і покращення навчання шляхом використання ІКТ.
- Метою діяльність ECB Check визначено:
- поширення у міжнародній спільноті інформації про діяльність ECB Check;
- проведення сертифікації щодо забезпечення якості освіти електронного навчання;
- постійний процес нарощування потенціалу;
- удосконалення моделі забезпечення якості й управління ECB Check.

Слід зазначити, що спільнота є відкритою і має навчальний курс «Відкрите ECBCheck», де можна пройти сертифікацію і стати рецензентом ECB Check.

У 2012 році запроваджено знак якості Open ECB-CHECK (Open e-learning in Capacity Building Check) для електронного навчання. Оцінювання відбувається за базовими критеріями, що включають в себе: інформацію про програму і викладачів; орієнтацію на цільову групу; якість і зміст програми навчання; розглядається програма навчання у загальній структурі; медіа платформа; ефективність використання програмних продуктів; звіт установи [5].

The European Association of Distance Teaching Universities (EADTU) є провідним інституційним об'єднанням Європи щодо програм модернізації європейських

університетів [1]. Була заснована у 1987 році за ініціативи європейських інститутів дистанційного навчання. До складу асоціації входить 200 університетів і близько трьох мільйонів студентів. Метою діяльності є створення європейського простору навчання відповідно до Болонської декларації і Стратегії ET2020. До основних принципів відносять:

- особистісно-орієнтоване навчання на основі високоякісного середовища електронного навчання;
- відкритість для учнів досягається за рахунок гнучких інклюзивних структур і методів;
- електронного навчання і мобільність.

До основних видів діяльності EADTU можна віднести:

- Open & Flexible (OOF) освіта, підтримка спільної роботи й розробка нових методів і технологій навчання;
- організаційні заходи для обміну досвідом;
- співпраця з питань політики підтримки електронного навчання з європейськими організаціями і національними урядами;
- дослідження й інновації, відкрита освіта і MOOCs, віртуальна мобільність, навички і працездатність, забезпечення якості освіти;
- платформа для щорічної конференції EADTU з OOF освіти;
- послуги як інформаційний центр щодо тенденцій в OOF освіти й політикою ЄС щодо електронного навчання.

За підтримки Європейського Союзу було розроблено стандарти оцінювання якості освіти у сфері електронного навчання (Quality Assessment for E-learning: a Benchmarking Approach), що включає огляд шести основних компонентів процесу забезпечення якості – стратегічний менеджмент, розробка навчальних програм, розробка курсів, доставка навчальних матеріалів, підтримка персоналу, підтримка студентів [6].

Міжнародний знак якості для e-learning Epprobate розроблено 2012 році Мережею навчальних агенцій (The Learning Agency Network, LANETO), Валлонським агентством з телекомунікацій (Agence Wallonne des Télécommunications, AWT) та Центром забезпечення якості електронного навчання (e-Learning Quality Service Center, eLQSC). Головною метою проекту було підвищення якості й сертифікація навчальних матеріалів, які використовуються в електронному навчанні.

Основними завданнями Epprobate є:

- розробка знака якості для електронного навчання;
- збільшення визнання електронного навчання шляхом надання міжнародного знака якості;
- сприяння процесу визнання забезпечення якості для електронного навчання;
- створення міжнародної мережі рецензентів (педагогічних фахівців, експертів в предметній сфері) і національних організацій-партнерів.

Під час проведення оцінювання якості використовують чотири основні критерії: дизайн курсу (надання інформації про зміст курсу); орієнтація на цільову групу; медіа платформа; змістовна частина (права на інтелектуальну власність, дотримання законодавства). Міжнародний знак якості для електронного навчання Epprobate з 2012 року використовують у 35 країнах Європи, Африки, Азії, Тихоокеанського регіону, а також в Північній і Південній Америці [7].

Отже, можна зазначити, що у міжнародному середовищі є достатньо напрацьовань для забезпечення якості електронного навчання, тому існує необхідність поширення інформації про діяльність акредитаційних агенцій щодо якості освіти електронного

навчання – Європейська асоціація університетів дистанційного навчання (The European Association of Distance Teaching Universities, EADTU). Для українських закладів вищої освіти буде корисним інформація про діяльність агенцій-членів, взаємні стажування для агенцій-партнерів і доступ до бази даних акредитованих програм, адже використовуючи затвержені стандарти й позитивні напрацювання, можна підвищити якість і зменшити затрати на підготовку курсів. Отримання міжнародної акредитації і знаку якості Epprobate та Open ECB-CHECK надасть можливість долучитися до процесу інтернаціоналізації, що особливо актуально для електронного навчання, специфікою яких є відкритість і постійний розвиток. Відповідність національних освітніх програм міжнародним вимогам, отримання акредитації міжнародних агенцій з якості надасть можливість забезпечити якість навчання у сфері електронного навчання і підвищить конкурентоздатність навчальних закладів.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розвиток системи забезпечення якості є важливою частиною інтернаціоналізації освітніх програм, і зокрема, для електронного навчання, які за своєю сутністю є відкритими й динамічними. Забезпечення якості й ефективності електронного навчання знаходиться у полі діяльності організаторів навчання і регулюючих органів – профільних агенцій з якості. Основними завданнями таких агенцій є:

- професійна допомога щодо визначення відповідності освітніх програм міжнародним стандартам;
- розробка рекомендацій для навчальних закладів щодо вдосконалення електронного навчання;
- методична допомога під час проходження міжнародної акредитації освітніх програм електронного навчання.

На основі аналізу європейської практики забезпечення якості освіти у сфері електронного навчання можна сформулювати такі пропозиції:

- розробити й законодавчо закріпити нормативно-правові акти, що регулюють порядок і процедури проведення акредитації навчальних програм електронного навчання;
- стимулювати входження національних акредитаційних агентств до міжнародних асоціацій із забезпечення якості електронного навчання;
- заохочувати вищі навчальні заклади проходити міжнародну акредитацію;
- орієнтуватися на затвержені міжнародні стандарти електронного навчання в розробці освітніх програм;
- контроль щодо забезпечення якості електронного навчання повинен здійснюватися розробниками програми й агенціями з якості.

Запропоновані пропозиції сприятимуть розвитку й удосконаленню забезпечення якості освіти електронного навчання, формування відповідного інформаційно-освітнього середовища навчального закладу, готовності студентів і викладачів до умов інформатизації й інтернаціоналізації навчання і можуть бути адаптовані для оцінювання українських навчальних програм і курсів.

Предметом подальших досліджень є питання створення консультативного центру забезпечення якості електронного навчання, метою якого має бути вивчення міжнародного досвіду і формування професійного осередку обміну інформацією щодо оцінювання якості освітніх відкритих ресурсів, створення реєстру бажаючих отримати міжнародну акредитацію й надавати їм інформаційну допомогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] The European Association of Distance Teaching Universities (EADTU) [Електронний ресурс]. Доступно: <https://eadtu.eu/about-eadt/about-eadt>. Дата звернення: Жовт. 16, 2017.
- [2] European Foundation for Quality in eLearning (EFQUEL) [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.openeducationeuropa.eu/en/institution/efquel-european-foundation-quality-elearning>. Дата звернення: Жовт. 16, 2017.
- [3] Euro- Inf Framework Standards and Accreditation Criteria for Informatics Degree Programmes [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.eqanie.eu/media/Euro-Inf%20Framework%20Standards%20and%20Accreditation%20Criteria%20V2015-10-12.pdf>. Дата звернення: Жовт. 20, 2017.
- [4] European Quality Assurance Network for Informatics Education [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.eqanie.eu>. Дата звернення: Жовт. 22, 2017
- [5] ECB Check [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.ecb-check.net/>. Дата звернення: Лист. 8, 2017.
- [6] Quality Assessment for E-learning: a Benchmarking Approach [Електронний ресурс]. Доступно: http://excellencelabel.eadt.eu/images/Excellence_manual_2016_third_edition.pdf Дата звернення; Жовт. 25, 2017.
- [7] Epprobate [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.europages.co.uk/EPPROBATE/00000003752575-128284001.html>. Дата звернення: Жовт. 26, 2017.

Матеріал надійшов до редакції 22.11.2017 р

ОБЕСПЕЧЕНИЕ КАЧЕСТВА ЭЛЕКТРОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЕВРОПЕЙСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Воробьева Оксана Петровна

кандидат наук государственного управления

ведущий научный сотрудник отдела политики и управления в высшем образовании

Институт высшего образования Национальной академии педагогических наук Украины, г. Киев, Украина

ORCID ID 0000000270644341

oksana.vorobyova@gmail.com

Аннотация. В рамках данной статьи рассмотрены и проанализированы международный опыт обеспечения качества высшего образования в формате электронного образования и даны предложения по усовершенствованию этой сферы в Украине. Идентифицировано подходы к обеспечению качества электронного обучения в Европейском пространстве высшего образования. Определена необходимость разработать нормативно-правовые акты, регулирующие порядок и процедуры проведения аккредитации образовательных программ, с учетом международного опыта, а также предусмотреть соответствующие положения относительно возможностей вхождения национальных аккредитационных агентств в международные ассоциации агентств по обеспечению качества электронного обучения, поощрения высших учебных заведений к международной аккредитации и к модернизации образовательных программ в соответствии с международными стандартами электронного образования.

Ключевые слова: электронное обучение; качество высшего образования; обеспечения качества; качества электронного обучения; высшее образование.

QUALITY ASSURANCE OF E-LEARNING IN THE EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA

Oksana P. Vorobyova

PhD in Public Administration, leading researcher Policy and governance in higher education

Institute of higher education, Kyiv, Ukraine

ORCID ID 0000000270644341

oksana.vorobyova@gmail.com

Abstract. In this article, international experience in ensuring the quality of e-learning education is considered and analyzed, as well as developed recommendations for improving the activities in this area in Ukraine. On the basis of the analysis it is determined the necessity to develop and legislate the normative legal acts regulating the procedure and procedures for accreditation of educational programs; the entry of national accreditation agencies into international associations of e-learning quality assurance agencies is important; to encourage higher education institutions to undergo international accreditation; guided by the approved international standards of e-learning when developing educational programs. The proposed recommendations will contribute to the development and improvement of the e-learning quality assurance system in Ukraine.

Keywords: e-learning; quality of higher education; quality assurance; higher education.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] The European Association of Distance Teaching Universities (EADTU) [Online]. Available: <https://eadtu.eu/about-eadt/about-eadt> Accessed on: October 16, 2017 (in English)
- [2] European Foundation for Quality in eLearning (EFQUEL) [Online]. Available: <https://www.openeducationeuropa.eu/en/institution/efquel-european-foundation-quality-elearning> Accessed on: October 16, 2017 (in English)
- [3] Euro- Inf Framework Standards and Accreditation Criteria for Informatics Degree Programmes [Online]. Available: <http://www.eqanie.eu/media/Euro-Inf%20Framework%20Standards%20and%20Accreditation%20Criteria%20V2015-10-12.pdf> Accessed on: October 20, 2017 (in English)
- [4] European Quality Assurance Network for Informatics Education [Online]. Available: <http://www.eqanie.eu> Accessed on: October 22, 2017 (in English)
- [5] ECB Check [Online]. Available: <http://www.ecb-check.net/> Accessed on: November 8, 2017 (in English)
- [6] Quality Assessment for E-learning: a Benchmarking Approach [Online]. Available: http://excellencelabel.eadt.eu/images/Excellence_manual_2016_third_edition.pdf Accessed on: October 25, 2017 (in English)
- [7] Epprobate [Online]. Available: <http://www.europages.co.uk/EPPROBATE/00000003752575-128284001.html> Accessed on: October 26, 2017 (in English)

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.